ՓՈՒՂԶ

ԹԻՒ 1173 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ — 1877 ՄԱՅԻՍ 4

ԱԶԳԱՅԻՆ

Հրաւիրագրեր ցրուեցան երէկ պատրիարքարանէն ազգային երեսփոխանաց, առաջիկայ ուրբաթ օր ժողով դումարել և ներկայ տարւոյն շրջանը բանալու համար։

Մեք անցեալ շաբթու ինչ ինչ դիտողութիւններ ըրինք՝ լսած բլլալով, թէ Ս. Պատրիարք Հայրը՝ ոմանց հրապուրանօք կուզէ յետաձգել ժողովոյն դումարումն, քաղաքական ներկայ վիճակը պատճառելով։

Արդարեւ անցեալ ուրբաթ օրը քաղաքական ժողովոյ մէջ ալ ոմանք շատ աշխատեր են ազգային ժողովը չդումարել տալու համար. բայց վերջապէս չեն կրցեր յաջողիլ, և հրաւիրել որոշուեր է, այսու ամենայնիւ պայման դրուելով, որ Ս. Պատրիարք Հայրը ազգային ժողովոյ առաջարկէ՝ ժամանակ մը դադրեցուցանել նիստերը։

Մեք չեմք կարծեր, որ ազգային ժողովը որոշէ՝ նիստերը դադրեցուցանել. որովհետեւ կառավարութեան ներկայ քաղաքական վիճակը երբէք արգելք չբլլար մեր ազգային գործոց։ Մեր պաշտօնակիցներէն ոմանք այս առթիւ ազգային քաղաքականութիւն որոնելու եւլած են. բայց ի զուր կաշխատին և կաշխատցուցանեն ուրիշները։ Մեր ազգային բոլոր քաղաքականութիւնն է՝ –ազգին ազատութիւն և զրկելոյն հոգ տանիլ, –ազգին հեռանդին դեղ ու դարման տալ, –և ազգին մանկտոյն դաստիարակութեան պէտքն հոգալ։ –Ազգային Սահմանադրութիւնը շատ իմաստութեամբ ու շրջահայեցութեամբ գծած է մեր ազգային այս քաղաքականութիւնը. երեսփոխանական, քաղաքական, կրօնական, և այլ ամեն ժողովներ, խորհուրդներ ու հոգաբարձութիւններ այս գծէն ուղղութեամբ ընթանալ պարտին. և ամենափոքր շարտուղութիւն մը, կամ այս քաղաքականութենէն օտար նիւթոց վրայ վայրկեան մ'իսկ խորհիլ՝ ներելի չէ, վասն զի ժամավաճառութիւն է, վասն զի ճնասակար կլլայ ազգին համար։

Այս քաղաքականութիւնը պէտք է նուիրական բլլայ ամենուս համար, և ամեն աշխատութիւն ու զոհողութիւն ընելու եմք՝ մեր այս երրակի պարտքը ճշդիւ և անթերի կատարելու համար։

Սրտի մտօք այս քաղաքականութեան հետեւող ազգային պաշտօնատարք ամենայն յարգանաց արժանի են և շնորհապարտ կընեն ընդհանուր ազգը։ Շա՛տ աղէկ ըրեր է Ս. Պատրիարք Հայրը, որ երէկ ինքնագիր նամակաւ մը հրաւէր կարդացեր է փափաղեան Ստեփան էֆէնտիի, անդամակցիլ Ղալաթիոյ նորընտիր թաղական խորհրդոյն, և իւր եռանդուն աշխատութիւնները շարունակել՝ տեղւոյն վարժարանին կարգադրութեան ու յառաջադիմութեան, և կալուածոց հոգածութեան համար, որոց կառուցման ծանրաղբաղ գործին մէջ իւր ընկերաց հետ յանչափս աշխատած է։ Աշխատաւորին շնորհակալ բլլալ և քաջալերել՝ ամենուս, և մանաւանդ ազգային վերին աթոռներուն վրայ դտնուողներուն անհրաժեշտ պարտաւորութիւնն է։ Անթողլի մեղք է՝ այս պարտքն անտեսել սնոտի և անձնական նկատմանց պատճառաւ։

Մեք այս առթիւ ալ կառաջարկեմք Ս. Պատրիարք Հօր, որ փափաղեան էֆէնտիի աշխատակից ընկերաց ալ շնորհակալեաց գրեր ուղղէ ուրոյն ուրոյն, և զանոնք ալ սիրաշահէ.

Ս. Պատրիարք Հայրը, վաղն ալ, համբացման տօնին առթիւ, Եէտիգուլէ մեր ազգային հիւանդաց, անկելոց և որբոց այցելութեան պիտի երթայ։ Նորին սրբազնութիւնը յատկապէս հրաւէր կը կարդայ առ ազգայինսն, ընկերանալ իրեն հետ և այցելութեամբ ու նուիրօք մխիթարել պատսպարեալներն, որոց թիւը այժմ ստուարացած է, և առաւել մխիթարութեան պէտք ունին այժմ։

Ահաւասիկ, մեր ազգային քաղաքականութեան մէկ ճիւղն։ Տեսնե՛նք, ո՛րոնք և քանի՛ անձինք պիտի երթան. տեսնե՛նք, ի՛նչ պիտի բլլայ՝ այս առթիւ եղած նուիրատուութեանց դումարը։

—

Երէկ Ս. Պատրիարք Հայրը իրեն յատկացեալ ձիոց երկուքը Գափու–քեահեասը էֆէնտիի հետ զինուորական դործոց պաշտօնատունը ղրկեր է, ի նուէր օսմանեան զօրաց։

—

Դժբաղդ են Կիլիկիոյ ազգայինք։ Դեռ չկարդադրուեցաւ այդ վիճակին կաթողիկոսական խնդիրը։ Այս օրերս քանի մ'անդամ խառն ժողովոյ մէջ դարձեալ ժամերով վիճաբանութեան ենթարկուելէ յետոյ, որոշուեր է՝ վերջին անդամ մ'ալ գրել առ Մկրտիչ կաթողիկոս և առաջարկել որ բարեհաճի յարգել ազգային վարչութեան օրինաւոր որոշումներն, և իւր պաշտօնը վարել՝ դոհ ըլլալով Սսոյ կաթողիկոսաց յատուկ վաղեմի արտօնութեամբք, որոնք արդէն շատ իսկ են։ Երանի՛ թէ հուսկ ուրեմն կակղանար Մկրտիչ կաթողիկոս, և սկսեր ժողովրդեան սիրտն ու սէրը դրաւել, որոնք կարի յոյժ իրաւամբ ցրտացած են իրմէ։

—

Քանի մ'օրէ հետէ սիրով և ախորժանօք կկարդամք Մամուլ լրագրոյն քաղաքական տեսութիւնները, զորս սկսած է ընծայել վսեմափայլ Վարդան պէյ։ Գեղեցկին և ընտրոյն ճաշակն ունեցող ազգայնոց կյանձնարարեմք՝ կարդալ այժմ Մամուլն, և աւելորդ կհամարիմք Նորին վսեմութեան կոկիկ ու հմտալից դրչին վրայ ծանօթութիւններ հրատարակել. վասն զի բազմածանօթ է; և նախկին Մէճմուայի–Հավատիսի թերթերը՝ քաղաքական բեղմնաւոր խորհրդածութեամբք հռչակաւոր եղած, և շատերը՝ եւրոպական լեղուներու թարգմանուած են արժանավայել ներբողներով։ Այո՛, Մէճմուա երբեմն ա՛յդ առաւելութեամբն հայկական Մամլոյն փառքն ու պարծանքն եղած էր։

—

Տիդրանակերտի առաջնորդ դեր. Տ. Փիլիպպոս Հայրն՝ որ Ս. Էջմիածին դացած էր, եպիսկոպոսական աստիճան առնելու համար, շաբաթ օրը դարձաւ մայրաքաղաքս, և քանի մ'օրէն կուղեւորի իւր վիճակը։

Նորին դերապատուութեան հետ եպիսկոպոսացան Մշոյ առաջնորդ Գեր. Ալէքսիոս, և Կէտիկ փաշայի նախորդ քարոզիչ Տ. Յարութիւն վարդապետն։ Այս վերջինը մնացած է ի Ս. Էջմիածին։

—

Առ բարեսէր ժողովուրդ Հայոց

Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ Համբարձման յառաջիկայ տօնին զՁեզ, բարեպաշտ և աղքատասէր ժողովուրդ Հայոց, կը հրաւիրեմ յԱզգ. Հիւանդանոցն, յիշեցնելով որ այս տարի ամեն տարիներէ աւելի կարօտ է Ձեր օժանդակութեանը, վասն զի վեց հարիւրի մօտ հիւանդ, որք անտէրունչ ազգայինք պատսպարուած են հոն։ Արդ ի սէր վասն մեր աղքատացելոյն Յիսուսի Քրիստոսի, բարեհաճեցէք յայց ելնելով, մխիթարել Ձեր անօք և տառապեալ եղբայրներն ու զաւակներն, որք Ձեր կարեկցութեան ու զուարթառոտ ողորմութեանը կսպասեն անձկանօք։

1877 Մայիս 1 — Մնամ աղօթարար
Ի Պատր. Հայոց — Պատրիարք Կ. Պոլսոյ
Կ. Պոլիս — ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՊՈՍ

Ինչպէս Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր վերոյգրեալ հրաւիրագրէն յայտնի է, յառաջիկայ հինգշաբթի մայիս 5, Ազգ. Հիւանդանոցի 47 դ. տարեդարձի հանդէսն բլլալով, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ։

Ցուսովէ Հոգաբարձութիւնս որ մեծարգոյ Ազգայինք կը բարեհաճին իրենց ներկայութեամբը պատուելով ազգասիրաբար սոյն հանդէսը՝ մխիթարել վեց հարիւրի մօտ խեղճ պատսպարեալներն։

1877 Մայիս 2 — Ի դիմաց Հոգ. Հիւ.
Գրասենեակ Հիւան. — Սենեբերիմ Մ. Մանուկեան

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հեռագիրը կշարունակէ տեղեկութիւններ առբերել մեզ Անգղիոյ վրայ, որոյ ընթացքը՝ թէև բոլոր աշխարհ՝ բայց առաւելօսմանցին դէտակն կդիտէ։ Բրիտանական խորհրդարանին մէջ մէկ կողմանէ Արեւելեան խնդրոյն և ռուսական ընթացից վրայ թեր ու դէմ վիճաբանութիւնք կշարունակուին դեռ ևս, և Պ. Կլատսթըն՝ հակաթուրքեանց պարագլուխն՝ ջանահնար կլինի իւր գաղափարքն ու նպատակը յառաջ տանիլ. իսկ միւս կողմանէ հակառուսականք և կառավարութեան դործոց գլուխը գտնուողները ամենայն ճգամբ կդիմադրեն անոր, ամեն պատասխանատուութիւն բեռնաւորելով Ռուսիոյ վրայ։ Հա՞րկ է կրկնել, թէ խորհրդարանէն դուրս ալ կառավարութիւնը զբաղեալ է զինուորական պատրաստութեամբք, և Անգղիական լրագրութեան կարեւոր մասը կառավարութեան կնպաստէ, բուռն դիտողութիւններ թափելով թէ Ռուսիա Գրքմի վրէժը լուծանելու ելած է, թէ՝ Ռուսիա անուղղակի կերպիւ Անգղիոյ դէմ պատերազմ հրատարակած է, և թէ՝ Հնդկաստանի դրները Անգղիոյ դէմ կալուկապ ընելու կձգտի՝ Ռուսիա։

Զմռռնանք անգղիական ժողովուրդն ալ, որ այս օրերս Ռուսիոյ դէմ զայրացեալ կերեւի, և ինչպէս նախորդ թերթովնշանակած էինք՝ յայտարարութիւններ փակցուներով պատերուն վրայ, Ռուսիոյ ընթացքը կմեղադրէ իբրև մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան հակառակ։

Ի՛նչ որ է, այսօր կամ վաղը խորհրդարանին վերջին որոշումը կլսուի։ Այսօր կամ վաղը վերջնական կերպիւ կիմացուի, թէ թագուհւոյն չեղոքութեան յայտարարութիւնը ո՛րչափ անկեղծ է, կամ՝ նախարարութիւնը ապաքէն պիտի սպասէ՞ Պօլսոյ ճանապարհին վրայ ռուսաց երեւելուն, թէ՝ այժմէն պիտի ելնէ դիմադրել։

Անգղիայէն յետոյ՝ Աւստրիա է, որ խորհող միտքերը կզբաղեցուներ. որովհետև՝ այս կառավարութիւնն՝ ինչպէս յայտնի է, Արեւելեան խնդրոյն մէջ ո՛չ նուազ քան զԱնգղիա իւր շահերն ու նպատակներն ունի։ Սակայն դեռ կատարեալ երկդիմի ընթացից մէջ, և վերջնական որոշում մը տուած չէ։ Ոմանք կկարծեն թէ՝ այս օրերս Անգղիոյ յարած է և անոր հետ պիտի դործէ. իսկ այլք կը համարին թէ Ռուսիոյ հետ արդէն ի ծածուկ դաշնակցեալ է միջնորդութեամբ Գերմանիոյ, և թէ՝ Պօսնայով ու Հերսէքովինայինքն մէկ միլիոնով կշատանայ, երբ Ռուսիա յաջողի Պուլղարիան այսինքն 6–7 միլիոնը յինքն դրաւել։

Ա՛լ չեն լսուիր Դաղղիոյ, Գերմանիոյ և Իտալիոյ ձայները, դաղղիական ու դերմանական ահագին սպառազինութեանց բաղդատութենէն յետոյ։ Խորագէտն Պիզմարդ կարծես կքնանայ, և աշխարհի ներկայ մեծամեծ դարձուածոց վրայ բոլորովին անտարբերութեամբ կնայի նայինքն, մինչդեռ մեք ալ շատերուն հետ կկարծեմք թէ անդղիական տորմիղն ընդդէմ Ռուսիոյ շարժելուն պէս, Պիզմարդ ալ իւր ծպտեալ մենաւորութիւնը թողլով՝ դիմակազերծ պիտի ելնէ կանգնի, և ամենայն անդորրութեամբ յօրինած ու սերտած դերերը պիտի ներկայացնէ ի տես և ի զարմանս աշխարհի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատերազմական և զինուորական շարժմանց վրայ, պաշտօնական և անպաշտօնական տեղեկութեանց քաղուածքն է հետեւեալն։

Երեկ երեկոյեան դէմ, հետեւեալ հեռագիրն եկեր է արտաքին դործոց նախարարին։

«Պաթումի հրամանատարին հրամանաւ, ապրիլ 28ին Սիննէ դացող զրահաւոր նաւատորմիղին հրամանատար Հիւսէյին փաշայի ընկերացանք ամենքս ալ, և Սօխումի կողմերը դացինք։ Փաշային ջանից և կարդադրութեան շնորհիւ, դիշեր ատեն պէտք եղած մարդիկը դուրս հանելով՝ ցեղերուն դլխաւորները յեղափոխութեան քաջալերեցինք. իսկոյն ոտք ելան, և մինչև առաւօտ 3000էն աւելի մահմետականք ժողովուելով՝ Պըրաղատանէի վրայ յարձակեցան. մէկ կողմանէ նաւատորմիղին ռմբակոծութեան և միւս կողմանէ նոցա յարձակման առջև հոն դտնուող դաղդները չկրնալով դիմադրել, շատերը սպանուեցան, և մընացածը փախան։ Մինչև հետեւեալ օրը, 10 հաղարի չափ ըլլալով ապստամբելոց թիւը, նաւատորմիղն ծովու կողմանէ ու ցամաքէն օսմանեան զօրքը հինդ ժամու չափ պատերազմեցան, և վերջապէս քաղաքը մտնելով՝ հրոյ ճարակ տուին։

«Այս պատերազմներուն մէջ ոմանց ձեռքը հին հրացաններ, և այլոց ձեռքը սուր ու դաշոյն դտնուած, և հրամանատարին կողմանէ միայն 200 հրացան տրուած է. հետեւաբար իրենց քաջութեամբն ու կրօնական նախանձախնդրութեամբն յաջողեր են քաղաքէն հալածել ու հրդեհել։ Զրահաւոր նաւատորմղէն Մուայյէն–Զաֆէր ճամբայ հանուեցաւ՝ Պաթումի հրամանատարէն 5000ի չափ հրացան և պատերազմական ուրիշ պիտոյք առնել բերելու համար։ Այս միջոցին տակաւին կայրեր Սօխում քաղաքը, և պատերազմը կշարունակեր մահմետականաց ու ռուսաց մէջ։ Մանրամասնութիւնը ուրիշ անդամի կթողում։ Ապաղա և Զէրքէս ժողովուրդը ամենայն եռանդեամբ կսպասէ՝ Պօլսէն ըլլալիք շընորհաց և օդնութեանց։»

Այս հեռագիրը մայիս 3 թուով քաշուած է, «չէրքէսաց քաղաքական դլխաւոր պաշտօնական Հիւսէյին Ռէֆիգ» ստորագրութեամբ։

— Սիլիսթրէէն առ Պասիրէթ դրեր են ապրիլ 29 թուով, թէ ճամբորդներ ականատես եղած և պատմած են, որ Հաֆըզ–էլ–Ռահման զրահաւորին ռումբերը՝ Թօմարօվայի մէջ թշնամւոյն շինած ամրութիւնները և քաղաքը աւերակ դարձուցած են, թէ յիշեալ շոգենաւուն վնաս եղած չէ արձակուած ռումբերէն, և թէ՝ թշնամին կաշխատի Թուլչայէն անցնիլ։ Ռուսճուդէն ալ ծանուցեր են մայիս 1 թուով, թէ ռուսերը Բօթպաշը ըսուած տեղը քիչ մը ձիաւոր ու հետևակ զօրք և թնդանօթ անցուցեր են՝ օսմանեան նաւատորմղին շրջադայելու ելած ատենը յարմար առիթ դտնելով, և թէ՝ նոյն օրը առաւօտէն ի վեր պատերազմն ամենայն ուժդնութեամբ կշարունակէ։

— Վիտինէն դրեր են մայիս 1 թուով։ Այս դիշեր ռուսերը Գալաֆաթէն թընդանօթ արձակեցին՝ հպատակութիւնն անծանօթ ու դէպ ի վար դացող շոգենաւու մը և Վիտինի վրայ։ Մեր կողմանէ ալ, բերդէն և զրահաւորներէն ռմբակոծութիւն եղաւ։ Հոս քանի մը տուն կործանեցան թշնամւոյն ռումբերէն, բայց մարդոյ կորուստ չկայ։ Իսկ յիշեալ շոգենաւն Վիտինի վարի կողմը ցամաքը խրեր է, և մեր կողմանէ պաշտօնակալը դացեր դրաւեր են զայն։

— Սիլիսթրէէն մայիս 1 թուով։ – Թօթրադանէն դէպ ի թշնամին ռումբեր կարձակուին, և մեր թնդանօթները ցիր ու ցան կընեն թշնամին։ Այս երեկոյեան դէմ հոս բաղում չէրքէս այրուձի դալով, զօրքը նաւադարաններով ընդառաջ դնաց։ Չէրքէզ այրուձին մէկ կողմանէ դալու վրայ է։

— Վանայ կուսակալը ապրիլ 28 թուով հեռադրեր է ներքին դործոց նախարարին, թէ նշանակութեան արժանի որև է դէպք պատահած չէ նոյն օրը։

— Պօսնայի կուսակալն ալ հետզհետէ երեք հեռադիր քաշելով ներքին դործոց նախարարին, ապստամբաց հետ օսմանեան զօրաց մէկ քանի փոքր կռիւները ծանուցած է, որոց առաջնոյն մէջ օսմանեանց կողմանէ մէկը մեռեր, իսկ ապստամբք 20 էն աւելի մեռեալ ունեցեր, և մէկ սուին մը թողլով ցիրուցան փախեր են։ Երկրորդ կռուոյն մէջ ապըստամբք իրենց մէջէն մէկը կորուսեր, ու դարձեալ փախեր են։ Երրորդ կռուոյն ժամանակ ապստամբներէն 12 հոգի վիրաւորուեր են. սակայն բազմաթիւ ըլլալնուն պատճառաւ՝ վիրաւորեալներն առեր փախեր են։

— Քանի մ՚օր յառաջ դիշեր մը Պաթումի առջև ռուս շոգենաւ մը տեսնըուելով, որ պայթուցիկ ռումբ զետեղելու կաշխատի եղեր, օսմանեանց կողմանէ վրան ռումբեր արձակուեր են, բայց նա յաջողեր է ազատիլ անվնաս։

— Ծովային հրամանատարներէն Արիֆ փաշա՝ Տիլավէր փաշայի կողմանէ իրեն տրուած տեղեկութեանց վրայ, ծովային պաշտօնատան հեռադրեր է ապրիլ 29 թուով։– Այսօր ժամը 5ին ատենները Մաչին եկանք։ Լութֆը–ճէլիլ ալ երկու ժամ առաջ մեր ետեւէն դալով՝ Ֆէհթէլ–իսլամ զրահաւորին վարի կողմը, այսինքն Բօթ–պաշի և Մաչինի կողմը խարիսխ նետեց։ Ես Մաչինի հեռադրատունը հանդիպելէն և անոնց դտնուած տեղը դալէն յետոյ կերթայի, Լութֆը–ճէլիլ դլխի կողմի ռաղմամթերքէն դիպուածով կրակ առնելով ընկղմեր է. իսկոյն հասեր և մարդ մը ազատեր են»։

Իսկ Թուլչայի կառավարիչը՝ Մաչինի դայմագամէն առնլով՝ հեռադրած է մայիս 1ին, թէ յիշեալ արկածին ժամանակ ցամաքը դտնուող չէրքէսք տեսեր, և նաւուն հրամանատարն՝ նէճիպ պէյ 7–8 մարդոց հետ տախտակի մը վրայ ջուրին հոսանքով դէպ ի վար դացած ատենը, հասեր և ամենքն ալ ազատեր են։

ՓՈՒՆՋ

— Լա-Թիւրքիի հեռագրեր են Ռուսճուդէն։—«Օլթանիչա գտնուող ռուսերը մեր դիրքերուն վրայ կրակ ընել սկսելով, մեր կողմանէ ալ պատասխանեցին, և և թնդանօթի ուժգին պատերազմ մը տեղի ունենալով՝ երեք ժամ տեւեց։ Մեր կորուստը քիչ է. հեռագրատան մէջ հրդեհ պատահեր է, բայց շուտով առնուեր է առաջքն։ Օսմանեան պանքային տունը վարնա փոխադրուեցաւ։»

— Վագրթ լրագիրն այսօր սուտ հանած է՝ Ռուսաց Բօթ-պաշը անցած ըլլալուն լուրը. և ուրիշ լրագիրներ կհաւատան, թէ ռուսերը տակաւին Դանուբն այս դին անցած չեն, բայց ռմբակոծութիւնը դիմացէ դիմաց այլ և այլ կողմերէ կշարունակէ, և Դանուբն անցնելու համար մեծ պատրաստութիւններ կտեսնուին ռուսաց կողմանէ։

— Թօփհանէի պաշտօնատան կողմանէ Սէլիմ փաշա՝ վաղը նախ Գալայի-Սուլթանիյէ և ապա Իզմիր, Կրետէ և միջերկրականի եղերքը կերթայ յատուկ պաշտօնով։

— Մասնաւոր հեռագրոց նայելով, կըսէ Լէվընդ Հերըլտ, Անատոլիի կողմերը այս օրերս շատ ձիւն գալով՝ ռուսական զօրաց ընթացից արգելք եղեր է։

— Աղեկսանդրիայէն մայիս 1 թուով ելած հեռագրի մը նայելով՝ անգղիական նաւատորմիղն երէկ Աղեկսանդրիա հասած ըլլալու է։

— Ստոյգ տեղեկութեանց նայելով՝ գրած էր երէկ Գասիրէթ, Անատոլիի կողմը մեր զինուորական պատրաստութիւնք խիստ կատարեալ են, և ռուսաց դիմադրելու համար բաւական զօրութիւն ունիմք։ Վերջապէս յայտնի է, որ ռուսերը այն կողմանէ ալ յուսահատելով՝ ամեն ժամանակ պիտի հարուածին և ցանուցիր ըլլան։

— Օգոստափառ Սուլթանին գլխաւոր թիկնապահ Մէհմէտ փաշա՝ որ անցեալները Անատոլիի բանակին վիճակն աչքէ անցուցնելու դացած էր, պաշտօնը լրացուցած և Կարին հասած ըլլալով՝ կլսուի որ, կըսէ Գասիրէթ, քանի մ'օրէն մայրաքաղաքս կուգայ։

—Վիէննայէն մայիս 1 թուով քաշուած մասնաւոր հեռագրի մը նայելով՝ օսմանեան նաւատորմիղն երկու ժամ շարունակ ռմբակոծեր է Բօթին, և քաղաքը կրակ առնելով՝ դրեթէ բոլորովին մոխիր դարձեր է։

— Նէօլօղոս յոյն լրագիրը հետեւեալ կերպով կհաշուէ՝ Անատոլի գտնուող օսմանեան զօրութիւնը։—Պատերազմին հրատարակուած օրը, Կարին՝ 22, Կարս՝ 28, Արտահան՝ 16, Դարա-քիլիսէ՝ 13, և Պայազիտ՝ 4 հազար կանոնաւոր զօրք կար, ի բաց առեալ 16 հազարի չափ օգնական զօրքը։ Այն ժամանակէն հետէ հոն 15 հազարի չափ կանոնաւոր, և 40 հազար չէրքէս ու քիւրտ այրուձի ղրկուած ըլլալով՝ այժմ կանոնաւորաց թիւը 100, և օգնականաց՝ 60 հազարի հասած է։

Եկեմտից նախարարի խորհրդական Զիւհտի էֆէնտի, որ յատուկ պաշտօնով Եւրոպա ուղևորեցաւ, փարիզ հասեր է, ուր քանի մ'օր մնալէն յետոյ՝ Լոնտոն պիտի անցնի։

Լէվընդ Հերըլտ կըսէ թէ Զիւհտի էֆէնտի Բ. Դրնէն ետ դառնալու հրաման ընդունած է՝ բայց ստուգութեան կարօտ է այս լուրը։

— Արտաքին թղթակցութեան դիւանին վերատեսուչ Համամճեան Սարգիս էֆէնտի՝ երէկ Գալայի-Սուլթանիյէ ուղևորեցաւ, աւստրիական, գերմանական ու իտալական դեսպաններն դիմաւորելու համար։

— Հունգարացի Գլաբգա զօրավարն՝ որ քանի մ'օր յառաջ մայրաքաղաքս եկաւ, երէկ օգոստափառ Սուլթանին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ։

— Մեծ Եպարքոսն և այլ նախարարք յաճախ կայսերական պալատն երթալով՝ ի ներկայութեան օգոստափառ Սուլթանին կխորհրդակցին։

— Գոհութեամբ կլսեմք, թէ երեսփոխանական ժողովոյ մէջ, լրագրաց վրայէն դրոշմի տրոց բեռը վերցուցանելու նպաստաւոր դիտողութիւններ կըլլան։

— Վիտինի բանտին մէջ գտնուող մարդոց մէկ մասն՝ Պոլիս ղրկուեր, և և միւս մասն ուրիշ բանտեր դրուեր են։

— Մեծ Եպարքոսն, աւելի ղբաղեալ ըլլալով այս օրերս՝ այսուհետեւ միայն կիւրակէ և հինգշաբթի օրերը մինչեւ առաւօտեան ժամը 3ը այցելու պիտի ընդունի իւր ապարանաց մէջ։

— Վագրթ երկուշաբթի օրը գրած էր, թէ ըստ հիմնական կանոնաց՝ Թուրքիոյ հպատակ քրիստոնեաներէն ալ զինուորագրութիւն պիտի ըլլայ, և օսմանեան կառավարութիւնն այսպէս 200 հազար հոգւով զինուորական նոր զօրութիւն մը պիտի ստանայ։

— Շէյխ-իւլ-իսլամ էֆէնտի առաջարկեր է օգոստափառ Սուլթանին, Ղազի (յաղթող) տիտղոսը ընդունիլ, բայց Նորին վեհափառութիւնը չէ ընդուներ, պատասխանելով թէ պէտք է խնդրեմք Աստուծմէ, որ յաղթութիւնը կատարեալ ըլլայ։

— Հագիդաթ լրագիրն երէկ իւրոյ գրած էր, թէ քանի մը անդղիացիք Պոլսոյ և Իզմիրի մէջ կամաւոր զինուոր կդրեն, և թէ Իզմիրի մէջ մինչև ցարդ 3000 հոգի ժողոված են։

— Ներակուտի անդամներէն Ահմէտ փաշա՝ Դանուբի, և Իպրահիմ փաշա՝ Տըրապիզոնի կուսակալ կարգեցան։

— Երկրորդ աստիճանի մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ՝ Ֆիլիպէի կառավարիչ Ապտ-իւլ-Համիտ փաշայի։

—Անգղիական դեսպանը՝ երկուշաբթի օրը օգոստափառ Սուլթանին ներկայացաւ։

— Հրաժարեալ Սուլթան Մուրատայ ապարանքը մտնելու ամբաստանութեամբ՝ անցեալները ձերբակալեալ չորս անձանց, ներում շնորհուեր է օգոստափառ Սուլթանին կողմանէ։

—Լրագրական վերատեսչութիւնը արգիլեց լրագրաց յաւելուած հրատարակելը, նկատելով որ հրատարակեալ յաւելուածք անկարեւոր բաներ կպարունակեն, և այնպէս կվնասեն հասարակաց։

— Օգոստ. Սուլթանը կանչելով Ալթունի-զատէ Իսմայիլ էֆէնտին, դոհունակութիւն յայտներ է իւր հայրենասիրական ջանից և նուիրատուութեան համար։

— Օգոստ. Սուլթանն, և այլք, յորս կգտնուի կայսերական ճարտարապետ Պալեան վսեմափայլ Սարգիս պէյ, ձիերնուիրեր են ի պէտս զօրաց։

— Սպանիոյ կառավարութիւնն ալ ի պաշտօնէ յայտարարեր է, թէ ներկայ խնդրոյն մէջ չեզոք պիտի մնայ։ Մեք կարծեմք, թէ Սպանիոյ այս յայտարարութեան հարկ չկայ, որովհետեւ Արեւելեան խնդրոյն հետ որևէ յարաբերութիւն չունի։

— Ռուսաց կայսրը պատուանշան ղրրղեր է Գարատաղի իշխանին, ինքնադիր նամակաւ մը՝ յորում յոյս կայտնէ եղեր թէ՝ իշխանը պիտի օգնէ, յանուն մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան բացուած ներկայ պատերազմին մէջ։

— Բեդրսպուրկէն գրուածին նայելով՝ Ռուսիոյ հարաւային բանակին ընդհանուր հրամանատարն, 100 հազար աբպեալ յայտարարութիւն պատրաստած է արդէն, ուղղեալ առ ամենայն պուլղարը, զորս պիտի ցրուէ եղեր Պուլղարիոյ ճամբան ձեռք առած ատենը։ Այս յայտարարութեամբ պիտի ծանուցուի եղեր Պուլղարաց, թէ Ռուսիոյ կայսեր նպատակն է՝ Եւրոպական տէրութեանց որոշումները գործադրել. այսինքն՝ Պուլղարիոյ մէջ արդարութեան, հաւասարութեան և աղատութեան վրայ հիմնեալ վարչութիւն մը կազմել։

— Սուլթանիէ վարժարանին վերատեսուչ Ալի Սուալի էֆէնտի՝ Վագրթ լրագրոյն կողմանէ ներկայ քաղաքական անցից վրայ իւր կարծիքն ուղուած ըլլալը յիշելով, կպատասխանէ թէ Վիէննա հրատարակուող կատակաբան հանդէսը ապրիլ 29ի թերթին մէջ ներկայ քաղաքականութիւնը խիստ յարմար կերպով դծած է։—Յիշեալ թերթը պատկեր մը դրած է, որով զԹուրքիա կներկայացունէ, և ներքևը սա՝ աղօթքը կայ, զոր կբնէ օսմանեան պետութիւնը։—«Ո՛վ Աստուած, պահպանէ զիս իմ բարեկամներս. ես կրնամ ինքնին պահպանել զիս իմ թշնամիներէս»։

— Կիւրակէ գիշեր, Սամաթիոյ կողմը Աղաճ-դագան ըսուած թաղը 5-6 հոգի էֆէնտիի մը տուն մտնելով, զանի չարաչար վիրաւորեր, կինը սպաններ, և 50 լիրա՝ 30 հարիւրնոց թղթադրամ և ուրիշ բաներ առնելով փախեր են։ Դրացեաց կողմանէ պահականոցին լուր տըրուելով, իսկոյն ձերբակալուեր են նոյն կողմերը գտնուող կասկածելի անձինք։

— Բէրուի մէջ (Ամերիկա) սոսկալի դէտնաշարժ մը պատահեր, և Լիբուիք քաղաքը հիմնայատակ եղեր է։ Հեռագիրն առայժմ այսչափ միայն ծանօթութիւն տուած է այս աղէտալի արկածին վրայ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Մայիս 5

Քոնսոլիտէ			9-11
Սօսիէթէ ժէնէրալի բաժինք	Անգ.	լիր.	2-20
Քրէտի » »	Օսմ.	»	1-20
Երկաթուղեաց՝ »		ֆր.	24-
Թրամուէյ	Օսմ.	լիր.	1-25
1863ի փոխառութիւն		ֆր.	45-
1865ի »		»	46-
1869ի »		»	45-
1872ի »			22-50

ԴՐԱՄՔ, Օսմ. լիրան 100 էն

Մէէիտիյէ	106-50	Ռուսիոյ բոլ	88-50
Մէթալիք	118-	Գաղղ. լիրա	87-50
Պղինձ	180-	Անգղ. »	110-
Թղթադրամ	178-	Գրիմից	51-20

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՄԱՌՕՏ
ԸՆԴՀ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԴՊՐՈՑԱՑ ՀԱՄԱՐ
ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
Կարքեդոնացւոց, Յունաց, Հռովմայեցւոց
եւ Հայոց
ՄԱՄՆ Բ.
Ցօրէնից
Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Այս ընտիր և ամենակարևոր դասագրքին Բ. մասը, որ 400 երեսէ կը բաղկանայ, աւարտած և Պոլիս հասած ըլլալով կը ծախուի Եէնի-ճամի Զիլինկիրլէր ճատէսի թիւ 2 Ս. Ղ. և Եաղմուճեան դրատունը, և ուրիշ գրավաճառաց քով։
Գին 2 ֆր. 50 սանթիմ։

ՇԱՀԷՆՇԻ ՍԻՊԻՐ
ԿԱՄ
ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՀԱՅԸ
Գրեց Ս. Աէր Սարգիսեանց

Գիրք մը՝ որոյ ամեն մէկ տողերը ուշի ուշով ընթերցման արժանի են։ Լի՛ է պատմական յիշատակներով, ծանր անցքերով ու արկածներով, որ անցած են ու կանցնին ցարդ մեր աղգայնոց գլխէն, աշխարհի ո՛ր կողմը որ գտնուած են և կգտնուին ցան և ցիր։ Լի՛ է աղգասիրական սրտաբուղխ դիտողութեամբք ու խորհրդածութեամբք։ Սո՛յն գիրքը քա՛ջ կը նկարագրէ մեր կղերին վիճակն ի գաւառս, կը նկարագրէ՝ քրդին արարքներն ի Տաճկաստան, և ռուսական հնարքներն ի Ռուսաստան ի վնաս մեր կրօնին և աղգայնութեան։ Հա՛յ մը, որոյ երակներուն մէջ կաթիլ մի բուն հայկական արիւն կգտնուի, չկրնար անտարբեր գտնուիլ և չզգածուիլ, երբ կտեսնէ որ Շահէն անուն հայկատիպ երիտասարդ մը հաղարումէկ անձկութենէ և մինչև իսկ անձնասպանութեան փորձանքներէ յետոյ, օգնութեամբ Երկնից կենէ կհեռանայ Աղթամարայ վանական կեանքէն, և ընդ սուր և ընդ ջուր, և ընդ սար և ընդ ձոր հրաշալի երկայնմտութեամբ անցնելով, վերջապէս աշխարհիկ կենաց մէջ կը մտնէ, իւր առևանգեալ սիրելին ահագին լերանց ստորոտները գետահեղձ վիճակի մէջ ուր ուրեմն գտնելով։ Կարդա՛ ո՛վ Հա՛յ, և տե՛ս թէ այս Շահէնը վերջապէս ի՛նչպէս ինքզինքը կգտնէ ի Ռուսիա, ի՛նչ տխուր անցք և արկածք կպատահին անդանոր ևս Շահէնին, և հուսկ ապա ի՛նչպէս Սիպերիոյ սառնապարփակ խորերը կդատապարտուի։ Կարդա՛ և տե՛ս, թէ ի Ռուսիա ի՛նչ դժոխային դերեր կխաղայ Վաղինակ մը, ի՛նչպէս կմատնէ սա՛ զՇահէն զաղատարարն իւր, և թէ՝ ի՛նչպէս և ինքն վերջապէս իւր վասակային չարարարութեանց պատուհասը կընդունի,

Սոյն ամենօգտակար գործը կգտնուի՝ մայրաքաղաքիս բոլոր հայ գրավաճառաց քով։

Ս. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ
ԳԻՇԵՐՕԹԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՅԱՐՄԱՇ

Անցեալ օգոստ. ամսոյ 18րդ օրն վարժարանիս արձակուրդի օրերն աւարտեալ ըլլալով՝ աշակերտներն դարձած են և արդէն դասուց աւանդումն իսկ սկսուած է։

Այն ծնողաց կամ որբերու խնամակալ մարդասէր բարերարաց որ իրենց զաւակները կամ որբը վարժարանիս խնամոց յանձնել կուզեն կը յայտարարեմք թէ՝

Ս. Ղեւոնդեանց գիշերօթեայ վարժարանս յառաջադէմ վարժարաններու մեթոտով կանոնաւորեալ խիստ բարեկարգ վարժարան մ'է։

Կ. Պոլսէն և այլ քաղաքներէ փոքր ինչ հեռաւորութիւնը թէև ոմանց համար անհաճոյ թուի, սակայն կերպ մը բարիքէ ծնողաց աչքէն և զբօսալից վայրերէ հեռի անփոփ և անդրաղ մտօք միայն ուսման պարապելու կողմանէ։

Ուսմանց տեսակներուն ամենը, նկարչութեան ամեն ճիւղերը և լեզուներէն երեք մայն, հայերէն, գաղղիերէն և տաճկերէն կաւանդուին, բայց ոչ բնաւ վեր ի վերոյ կամ թերի։

Ամեն ուսանելի առարկայից համար, ընտիր և յաջողակ դասատուներ կան։

Աշակերտաց կեանքն և առողջութիւնը խնամով պահպանելու համար վարժարանս իւր մէջ յատկապէս մշտնջենաւոր բժիշկ կպահէ վկայեալ և յաջողակ, և բաւականաչափ դեղարան։

Աշակերտին տարեկան թոշակն է 52 լիրա օսմանեան որոյ մէջ են, երթևեկութեանց թղթատարութեանց և սովորական ագանելեաց ծախքէն զատ, ուրիշ բոլոր ծախքերը։

Արձակուրդի կամ պարապոյ օրերը բոլոր տարին միայն մէկ ամիս է և ո՛չ բնաւ աւելի։

Միշտ բաց է և բաց պիտի մնայ վարժարանս, որ ատեն որ ուզեն՝ ազատ են ծնողք կամ բարերարք իրենց զաւակները կամ սաները տալու։

Որոնք որ աշակերտ պիտի ղրկեն մեզ՝ պէտք է կամ Պոլիս Փունջ լրագրոյ արտօնատէր մեծ. Համբարձումի էֆ. Ալաճաճեանի հետ տեսնուին (Ալաճա-Համամ Խանը Խալիլ թիւ 19) և կամ հոս մեզի հետ թղթակցին։

1876 սեպտ. 1 — Խորէն Եպիսկ. Վ. Արմաշու
Ի Վանս Ջ. Ս. Աստուածածնի — Յարմաշ

Պոլիս, կամրջին գլուխը, Վալիտէ-Սուլթանի նորաշէն խանութներէն թիւ 4, Մատթէոսեանց խանութը, տաճկերէն, հայերէն և գաղղիերէն ամեն տեսակ հին և նոր հրատարակեալ գրքեր, դպրոցական և այլն, կգտնուին գոհացուցիչ գնով։

ԱՌ ԱՐԵԳԱԿՆ

Գ. Վ. Ծաղկի տուքը յաճախարարաց թիւրեր ու կրնարուցի որպէս դեղ եւ տալ։

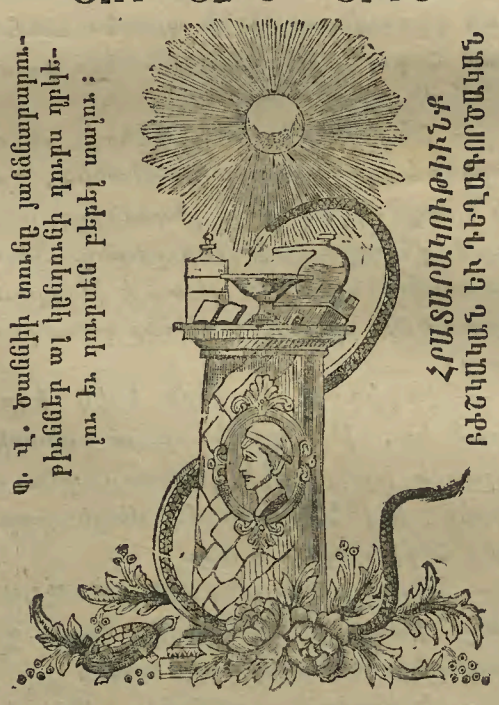

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ԲԺՇՆԱԿԱՆ ԵՒ ԴԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ

ՄԵԾ ՏՈՒՆ ԴԵՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԴԵՂՕՐԷԻՑ
Վ. ԾԱՆՆԻ
Բերա Մեծ փողոց Աղաճամի թիւ 77
ԵՒ
Կ. Պոլիս Կամուրջի հրապարակը թիւ 1—2

Եւրոպիոյ առաջին գործարանաց հետ յարաբերութեամբ կապուած, և իւր դեղորէից ընտրութեամբն և գնոց չափաւորութեամբ հռչակուած։

Մակի մթերանոց անուանի Հ. Նէսթլէ քիմիագէտին շինած Ֆն լաֆրնէն, որոքիրիկ ալէ տղայոց, տկար կաղմ ունեցող և հիւանդութենէ ապաքինելոց միակ սննդարար ուտելիքէն համայն Եւրոպիոյ մէջ ընդունուած և ամեն գլխաւոր բժշկաց հաւանութիւնն ստացած։

Հոն կը գտնուի նաև.

Քոնֆիս (մատակի խմորեալ կաթ) որ մեծ համբաւ ունի Եւրոպիոյ մէջ և շատ կը փնտրուի։

Սէ-լէֆն պը Քէնէն, զուտ և մաքուր, Բէլթիէ, Տիւպօսք, Ժօպսթ և Էվանս Լէդէ ճարտար քիմիագէտներէն պատրաստուած։

Զկան ֆ-ղ, զուտ, Քրիսթիանայի Բէթէր Մէլլէրի գործարանէն ելած։

Եղերդէ (հինտիպա) ֆոսֆոր-է, Լուտվիկսպուրկի Հ. Ֆրանք գործարանէն ելած ստամոքսի ուժ տուող և ախորժակ բացող՝, որ հասարակ խահուէի հետ խառնելով գինը մեծապէս կիջեցնէ՝ առանց համն ու հոտը փոխելու։

Արո-Եսոպական սաւոյց ամեն ժամու մէջ։

Տէ-ժէնէ ջո-ր, մաղերու անվրիպելի ներկ։

PILULES HOLLOWAY
ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի, և աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, նաև ջղային տկարութեան, ուժաթափութեան և տխրութեան համար. կը ջնջէ և անհետ կընէ ամեն տեսակ անչափաւորութեանց հետքերը։ Սրտի և երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մ'ունի. արիւնը մաքրելով նոցա խանդարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և գրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ։ Իւր դեղական մեծ ազդեցութեամբը սրտախառնութիւն, կուծուութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լեցուած կաղեր, գլխի ցաւեր կը վանէ. մարսողութիւնը կը չափաւորի, և մարմինը մաքրութեամբ բոլոր այն աղտեղութիւններէ՝ որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կըլլան, առողջ, ուժեղ, և բնական դիրքը կզգենու։

ONGUENT HOLLOWAY
ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈԼՕՈՒԷԻ

Մորթային հիւանդութիւնք և վէրք բուժելու մասին ունեցած պալսամական յատկութեանցը չհաւասարիր բնաւ ուրիշ դեղ մը. հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (չիրիփէնչէ), սրունից և ստեանց վէրքեր կամ բոլորովին կանցնին և կամ կլաւանան. օգտակար է նաև հարբսխի, հաղի, սրտի բարտխման, մանաւանդ օդացաւ (եէլ) ըսուած հիւանդութեան։ Իւր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյլ (սըրաճա) հիւանդութեան ապականիչ զօրութիւնը ի՛նչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը դիմագրաւէ։

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ, որ կը գտնուի ամեն դեղավաճառներու քով, և մասնաւորապէս Պահճէ-գափու Թաշ խանի կողմերը Գ. Գասապեանի դեղարանը՝ Նո. 7՝ կը ծախուի։

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն տոքթոր Հոլլօուէ ի Լոնտոն Օքսֆորտ փողոց թիւ 555։

ՊԱՏՄԱՆՔ ՓՈՒՆՋԻ

1.—Փունջը ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակուի։

2.—Տարեկան բաժանորդագինն է միայն չորս արծաթ մէճիտ՝ կանխիկ վճարելի թէ՝ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ գաւառաց համար։

3.—Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի։

4.—Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ։

5.—Հատը 40 փարայ է, և կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով։

6.—Ծանուցման տողը 3 դրուշ է մէկ անգամի համար։ Աւելի ածան կըլլայ աւելի անգամներու համար։

7.—Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան, Կ. Պոլիս Ալաճա-Համամ Խալիլ խան միջին յարկ թիւ 19։

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ
Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐ
Բիզա փաղա խան թիւ